

รายวิชา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

รหัสวิชา ว22101 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 สารละลาย

เรื่อง เกณฑ์ที่ใช้ในการระบุตัวละลาย ตัวทำละลาย
และ สภาพละลายได้ของสาร

ครูผู้สอน ครูอรรถชัย คิริวัฒนศักดิ์ดินา

เกณฑ์ที่ใช้ในการระบุตัวละลาย ตัวทำละลาย และสภาพละลายได้ ของสาร

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. จำแนกเกณฑ์ที่ใช้ในการระบุตัวทำละลาย และตัวละลายในสารละลาย

จุดประสงค์การเรียนรู้

2. อธิบายเกี่ยวกับสารละลายอิมิตัว
และสภาพละลายได้ของสาร

A wooden spoon is tilted, pouring a clear, viscous liquid into a glass bowl filled with white yogurt. The bowl sits on a wooden cutting board. The background is plain white.

 น้ำเชื่อม

ทองเหลือง

ลูกโป่งบรรจุอากาศ

คำถามชวนคิด

สารตัวอย่างมีลักษณะ
อย่างไรบ้าง

แนวคำตอบ

นักเรียนตอบตามความเข้าใจ
ของตนเอง

คำถามชวนคิด

สารตัวอย่าง มีสารใด

เป็นองค์ประกอบ

แนวคำตอบ

น้ำเชื่อม ประกอบด้วยน้ำตาลกับน้ำ

ทองเหลือง ประกอบด้วยทองแดงกับสังกะสี

แนวคำตอบ

อากาศ ประกอบด้วยแก๊สไนโตรเจน แก๊สออกซิเจน
แก๊สคาร์บอนไดออกไซด์ แก๊สอาร์กอน
และแก๊สอื่นๆ

คำถามชวนคิด

เราเรียกสารตัวอย่างเหล่านี้
ว่าอะไร

แนวคำตอบ

สารละลาย

ใบกิจกรรมที่ 1

เรื่อง ระบุตัวละลายและตัวทำละลาย ได้อย่างไร

(สามารถดาวน์โหลดได้ที่ www.dltv.ac.th)

ใบกิจกรรมที่ 1 เรื่อง ระบุตัวละลายและตัวทำละลายได้อย่างไร
หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง สารละลาย
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง การจำแนกตัวละลายและตัวทำละลาย
รายวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รหัสวิชา ว22101 ภาคเรียนที่ 1 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

จุดประสงค์

วิเคราะห์ข้อมูลและอธิบายเกณฑ์ที่ใช้ระบุตัวละลายและตัวทำละลายในสารละลาย

วัสดุและอุปกรณ์ –

วิธีการดำเนินกิจกรรม

1. วิเคราะห์ตารางในใบงานที่ 1 และหาความสัมพันธ์ของข้อมูลในตารางที่ใช้เป็นเกณฑ์ในการกำหนดตัวละลายและตัวทำละลายในสารละลายชนิดต่างๆ
2. ร่วมกันอภิปรายและลงข้อสรุปเกี่ยวกับเกณฑ์ที่ใช้จำแนกตัวละลายและตัวทำละลายในสารละลาย
3. เขียนแผนผังการกำหนดเกณฑ์การจำแนกตัวละลายและตัวทำละลายพร้อมระบุเงื่อนไขที่จะเลือกใช้แต่ละเกณฑ์ แล้วตอบคำถามในใบงานที่ 1

ตาราง ข้อมูลของสารละลายบางชนิด

สารละลาย	สถานะของสารละลาย	องค์ประกอบ	ตัวทำละลาย	ตัวละลาย
ทองเหลือง	ของแข็ง	ทองแดง (ของแข็ง) 60% สังกะสี (ของแข็ง) 40%	ทองแดง	สังกะสี
นาก	ของแข็ง	ทองแดง (ของแข็ง) 60% ทองคำ (ของแข็ง) 35% เงิน (ของแข็ง) 5%	ทองแดง	ทองคำ เงิน

ตาราง ข้อมูลของสารละลายบางชนิด

สารละลาย	สถานะของสารละลาย	องค์ประกอบ	ตัวทำละลาย	ตัวละลาย
เหล็กกล้า ไร้สนิม	ของแข็ง	เหล็ก (ของแข็ง) 74% โครเมียม (ของแข็ง) 18% นิกเกิล (ของแข็ง) 8%	เหล็ก	โครเมียม นิกเกิล
น้ำเกลือ	ของเหลว	น้ำ (ของเหลว) เกลือแกง (ของแข็ง)	น้ำ	เกลือแกง

ตาราง ข้อมูลของสารละลายบางชนิด

สารละลาย	สถานะของสารละลาย	องค์ประกอบ	ตัวทำละลาย	ตัวละลาย
น้ำเชื่อม	ของเหลว	น้ำ (ของเหลว) น้ำตาลทราย (ของแข็ง)	น้ำ	น้ำตาลทราย
แอลกอฮอล์ เช็ดแผล	ของเหลว	เอทานอล 70% น้ำ 30%	เอทานอล	น้ำ

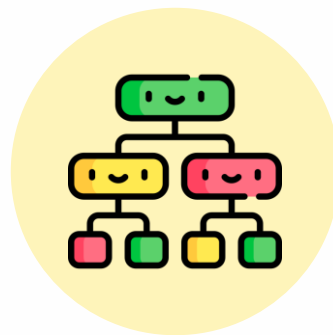
ตาราง ข้อมูลของสารละลายบางชนิด

สารละลาย	สถานะของสารละลาย	องค์ประกอบ	ตัวทำละลาย	ตัวละลาย
ทิงเจอร์ไอโอดีน	ของเหลว	แอลกอฮอล์ 95.5% ไอโอดีน 2% โพแทสเซียมไอโอดेट 2.5%	แอลกอฮอล์	ไอโอดีน โพแทสเซียมไอโอดेट
อากาศ	แก๊ส	แก๊สไนโตรเจน 78% แก๊สออกซิเจน 21% แก๊สอื่น ๆ 1%	แก๊สไนโตรเจน	แก๊สอื่น ๆ ออกซิเจน

ตาราง ข้อมูลของสารละลายบางชนิด

สารละลาย	สถานะของสารละลาย	องค์ประกอบ	ตัวทำละลาย	ตัวละลาย
แก๊สชีวภาพ	แก๊ส	แก๊สมีเทน 68% แก๊สคาร์บอนไดออกไซด์ 31% แก๊สอื่น ๆ 1%	แก๊สมีเทน	คาร์บอนไดออกไซด์ แก๊สอื่น ๆ

แผนผังแสดงหน้าที่และผู้รับผิดชอบ ในการทำงาน

**อภิปรายจากการนำเสนอ เกณฑ์ที่ใช้ระบุ
ตัวละลายและตัวทำละลายในสารละลาย**

ถ้าสารที่นำมาผสมกัน
มีสถานะต่างกัน

สารที่มีสถานะ
เดียวกับสารละลาย
จัดเป็นตัวทำละลาย

ตัวละลาย

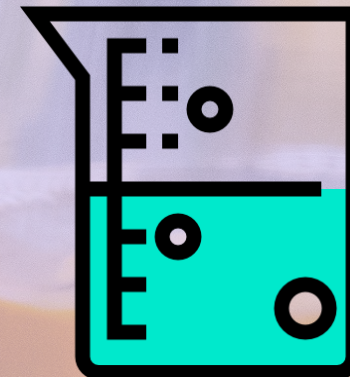
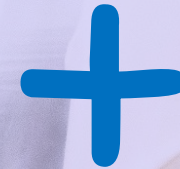

เกลือแกง

ตัวทำละลาย

น้ำ

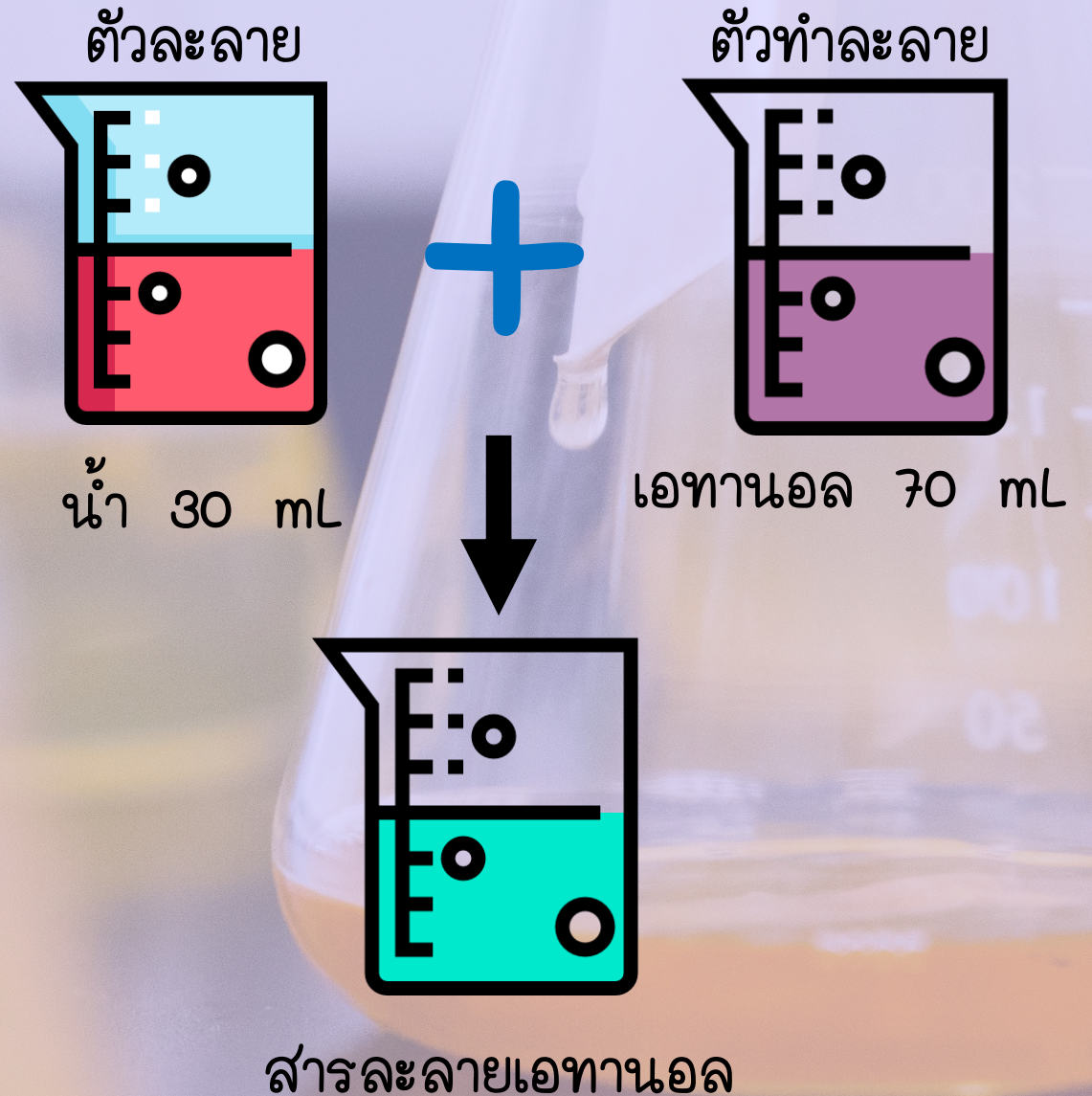

สารละลายเกลือแกง

ถ้าสารที่นำมาผสมกัน
มีสถานะเดียวกัน

สารที่มีปริมาณมากกว่า
จัดเป็นตัวทำละลาย

คำถามชวนคิด

ถ้าละลายเกลือแกงจำนวนมากในน้ำจำนวนหนึ่ง
ที่อุณหภูมิห้อง เกลือแกงจะละลายหมดหรือไม่
เพราะเหตุใด

ใบกิจกรรมที่ 1

เรื่อง ละลายได้เท่าใด

(สามารถดาวน์โหลดได้ที่ www.dltv.ac.th)

ใบกิจกรรมที่ 1 เรื่อง ละลายได้เท่าใด

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง สารละลาย

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง สภาพละลายได้ของสาร

รายวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รหัสวิชา ว22101 ภาคเรียนที่ 1 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

จุดประสงค์

1. สังเกตและอธิบายสภาพละลายได้

วัสดุและอุปกรณ์

1. เกลือแกง (โซเดียมคลอไรด์)	50	กรัม
2. น้ำกลั่น	30	ลูกบาศก์เซนติเมตร
3. บีกเกอร์ขนาด 50 ลูกบาศก์เซนติเมตร	4	ใบ
4. ช้อนตักสารเบอร์หนึ่ง	1	คัน
5. แท่งแก้วคนสาร	1	อัน
6. เทอร์มอมิเตอร์	1	อัน
7. เครื่องชั่ง	1	เครื่อง

วิธีการดำเนินกิจกรรม

1. ศึกษาวิธีทำกิจกรรมแล้วร่วมกันตั้งคำถามของการสืบเสาะ วางแผนการทำงานและกำหนดหน้าที่รับผิดชอบ บันทึกผล
2. ชั่งน้ำกลั่น 10 กรัม ใส่ลงในบีกเกอร์ใบที่ 1 วัดอุณหภูมิและบันทึกมวลของน้ำกลั่น
3. ชั่งเกลือแกง 20 กรัม ใส่ลงในบีกเกอร์ใบที่ 2 บันทึกมวลของเกลือแกง
4. ค่อยๆ เติมเกลือแกงที่ชั่งไว้นั้นลงในบีกเกอร์ที่มีน้ำ 10 กรัม ทีละ 1 ช้อนตักสารเบอร์หนึ่ง พร้อมกับคนสารละลายด้วยแท่งแก้วคนสาร จนสารไม่สามารถละลายได้อีกแล้ว สังเกตจากสารที่ไม่ละลายตกค้างอยู่ที่ก้นบีกเกอร์
5. ชั่งมวลเกลือแกงที่เหลือ ระบุมวลของเกลือแกงที่ละลายได้ในน้ำ ด้วยวิธีดำเนินการทางคณิตศาสตร์
6. ทำซ้ำข้อ 2 - 5 อีก 2 ครั้ง และหาค่าเฉลี่ยมวลของเกลือแกงที่ละลายในน้ำ 10 กรัม
7. คำนวณปริมาณของเกลือแกงที่สามารถละลายได้ในน้ำ 100 กรัม จากผลการสังเกตที่รวบรวมได้

คำถามชวนคิด

กิจกรรมนี้

มีจุดประสงค์อะไร

แนวคำตอบ

ศึกษาสภาพการละลายได้
ของเกลือแกง

คำถามชวนคิด

การทำกิจกรรมมีขั้นตอนโดยสรุป
อย่างไร

1. ชั่งน้ำกลั่น 10 กรัม เกล็ดอก 20 กรัม ค่อย ๆ เติมเกล็ดอกที่ชั่งไว้
ลงในบีกเกอร์ที่มีน้ำ 10 กรัมทีละ 1 ช้อน ตักสารเบอร์หนึ่งพร้อมกับ
คนสารละลายด้วยแท่งแก้วคนสาร จนสารไม่สามารถละลายได้อีก
แล้วสังเกตจากสารที่ไม่ละลายตกค้างอยู่ที่ก้นบีกเกอร์ จากนั้นชั่งมวล
เกล็ดอกที่เหลือ ทำซ้ำอีก 2 ครั้ง หาค่าเฉลี่ยมวลของเกล็ดอกที่ละลาย
ในน้ำ 10 กรัม และคำนวณปริมาณของเกล็ดอกที่สามารถละลายได้
ในน้ำ 100 กรัม

ใบงานที่ 1

เรื่อง ละลายได้เท่าใด

(สามารถดาวน์โหลดได้ที่ www.dltv.ac.th)

ใบงานที่ 1 เรื่อง ละลายได้เท่าใด
หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง สารละลาย
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง สภาพละลายได้ของสาร
รายวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รหัสวิชา ว22101 ภาคเรียนที่ 1 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

คำชี้แจง

ส่วนที่ 1 เขียนแผนผังแสดงหน้าที่และผู้รับผิดชอบในการทำงาน

ส่วนที่ 2 ให้นักเรียนบันทึกข้อมูลที่สังเกตพบ แล้วตอบคำถามท้ายกิจกรรม

คำถามของการสืบเสาะ .....

ผลการสังเกต

อุณหภูมิของน้ำกลั่น ..... องศาเซลเซียส

ตาราง มวลของน้ำกลั่นและเกลือแกง

นักเรียนปฏิบัติกิจกรรม

ภาระงานในการทำกิจกรรม

- เตรียมอุปกรณ์ สารเคมี
- ออกแบบตารางบันทึกผล
- ทำการทดลอง
- บันทึกผล
- อภิปรายและสรุปผลการทดลอง

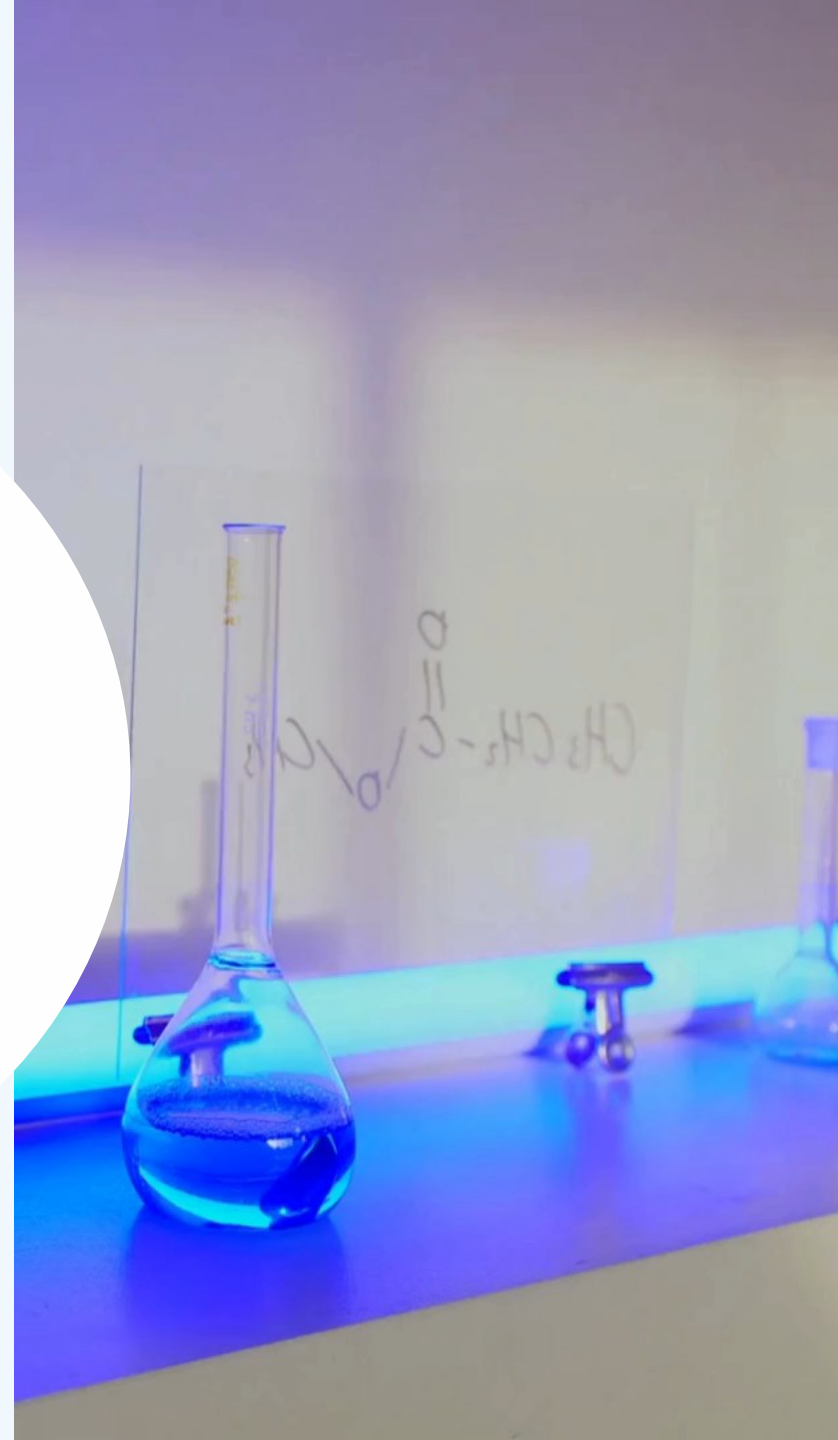

คำชี้แจงบทบาทครูปลายทาง

- ครูให้นักเรียนลงมือใบงานที่ 1
ละลายได้เท่าใด

ขั้นตอนการทดลอง

ขั้นตอนการทดลอง

1. ศึกษาวิธีทำกิจกรรมแล้วร่วมกันตั้งคำถามของการสืบเสาะวางแผนการทำงานและกำหนดหน้าที่รับผิดชอบ บันทึกผล
2. ชั่งน้ำกลั่น 10 กรัม ใส่ลงในปิកเกอร์ใบที่ 1 วัดอุณหภูมิและบันทึกมวลของน้ำกลั่น

ขั้นตอนการทดลอง

3. ชั่งเกลือแกง 20 กรัม ใส่ลงในบีกเกอร์
ใบที่ 2 บันทึกมวลของเกลือแกง

ขั้นตอนการทดลอง

4. ค่อยๆ เติมเกลือแกงที่ชั่งไว้ลงในบีกเกอร์ที่มีน้ำ 10 กรัม
ทีละ 1 ช้อนตักสารเบอรัหนึ่ง พร้อมกับคนสารละลาย
ด้วยแท่งแก้วจนสารไม่สามารถละลายได้อีกแล้ว
สังเกตจากสารที่ไม่ละลายตกค้างอยู่ที่ก้นบีกเกอร์

ขั้นตอนการทดลอง

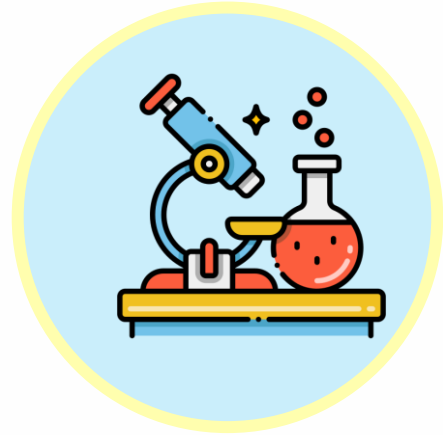
5. ชั่งมวลเกลือแกงที่เหลือ ระบุมวลของเกลือแกงที่ละลายได้ในน้ำ ด้วยวิธีดำเนินการทางคณิตศาสตร์
6. ทำซ้ำข้อ 2-5 อีก 2 ครั้ง และหาค่าเฉลี่ยมวลของเกลือแกงที่ละลายในน้ำ 10 กรัม

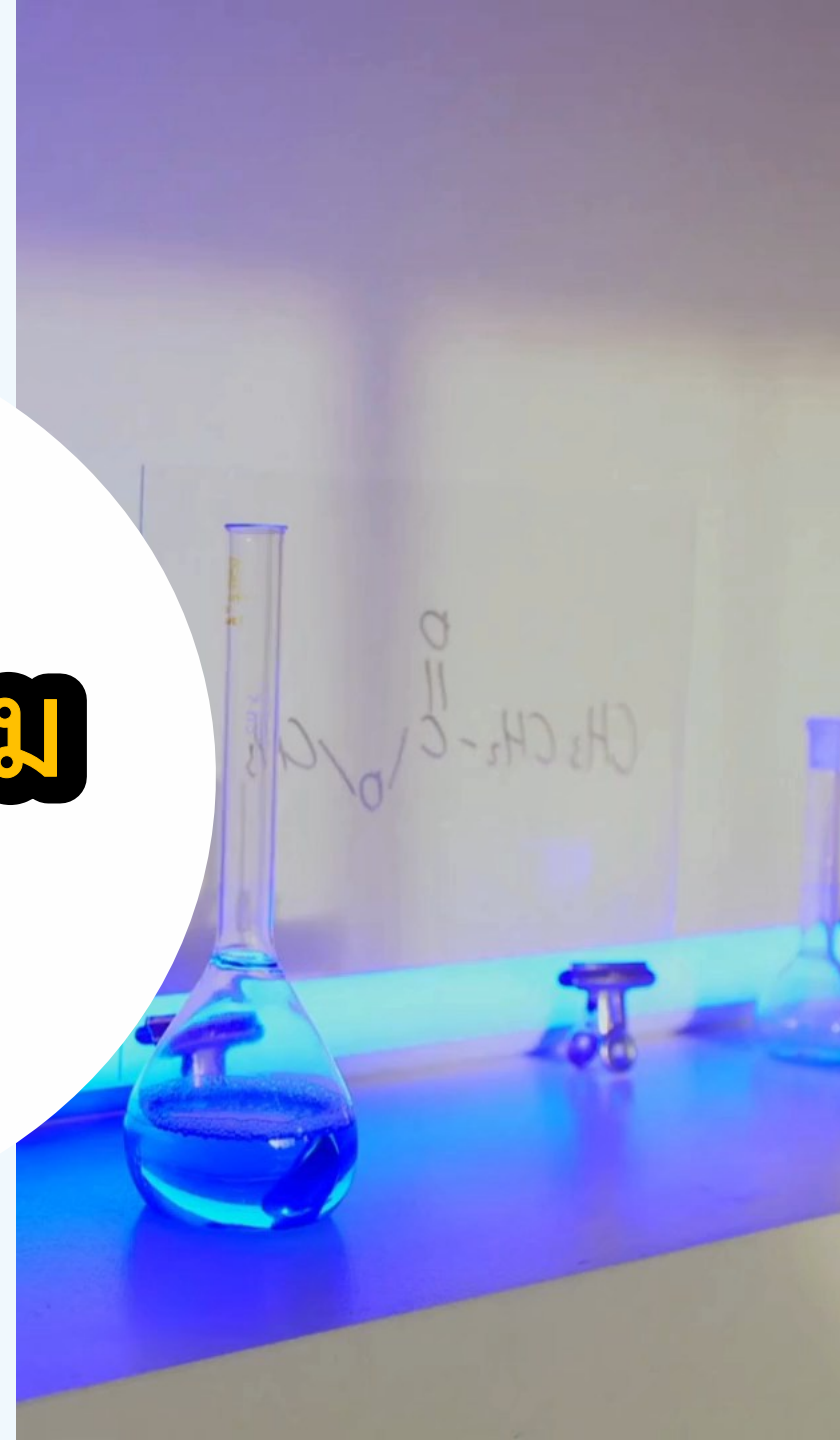
ขั้นตอนการทดลอง

7. คำนวณปริมาณของเกลือแกง
ที่สามารถละลายได้ในน้ำ 100 กรัม
จากผลการสังเกตที่รวบรวมได้

นักเรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรม

คำถาม
สรุปบทเรียน

คำถามชวนคิด

เกลือแกงละลายได้ในน้ำ 10 กรัม
ได้มากที่สุดกี่กรัม ทราบได้อย่างไร

แนวคำตอบ

คำตอบขึ้นอยู่กับผลการทดลอง
ของนักเรียน

คำถามชวนคิด

เมื่อเติมเกลือแกงลงในน้ำ 10 กรัม เพิ่มลงไปทีละ 1 ช้อนเบียร์หนึ่ง
เพราะเหตุใดเมื่อเติมเกลือแกงลงไปเรื่อย ๆ จะมีเกลือแกงบางส่วน
เหลืออยู่ในน้ำ

แนวคำตอบ

เมื่อเติมเกลือแกงลงในน้ำจนถึงปริมาณหนึ่งที่สามารถ
ละลายได้มากที่สุดจะไม่สามารถละลายได้อีก

คำถามชวนคิด

เราเรียกสารละลายที่เกลือแกงละลายได้มากที่สุด
แล้วไม่สามารถละลายเกลือแกงที่เหลือได้อีก
ว่าอะไร

แนวคำตอบ

สารละลายอิมิตัว

คำถามชวนคิด

แสดงวิธีการคำนวณหามวลของเกลือแกง
ที่สามารถละลายได้ในน้ำ 100 กรัม

แนวคำตอบ

วิธีทำ มวลของเกลือแกงที่สามารถละลายได้ในน้ำ 10 กรัม เท่ากับ M กรัม
มวลของเกลือแกงที่สามารถละลายได้ในน้ำ 100 กรัม

เท่ากับ $M \times \frac{100}{10}$ กรัม

$$\begin{aligned} & 7.7 \times \frac{100}{10} \\ & = 77 \text{ กรัม} \end{aligned}$$

จากกิจกรรม สรุปได้ว่าอย่างไร

จากกิจกรรม ที่อุณหภูมิ.....องศาเซลเซียส มวลของเกลือแกง
ละลายได้ในน้ำ 10 กรัมได้มากที่สุด.....กรัม

เมื่อคำนวณเปรียบเทียบหามวลเกลือแกงที่สามารถละลายได้ในน้ำ
100 กรัม ได้เท่ากับ.....กรัม

ดังนั้น สภาพละลายได้ของเกลือแกง คือ ปริมาณมากที่สุดของ
เกลือแกงที่สามารถละลายได้ในน้ำ 100 กรัม

สรุปบทเรียน

สารละลายที่เกิดจากสารที่มีสถานะต่างกัน
ตัวทำละลายคือสารที่มีสถานะเหมือนกับ
สารละลาย

สารละลายที่เกิดจากสารที่มีสถานะเดียวกัน
สารที่มีปริมาณมากที่สุดจัดเป็นตัวทำละลาย
ส่วนองค์ประกอบที่เหลือจัดเป็นตัวละลาย

สารละลายอิ่มตัว (saturated solution) เป็นสารละลาย
ที่ตัวละลายไม่สามารถละลายได้หมด โดยปริมาณมากที่สุด
ของตัวละลายที่สามารถละลายได้ในตัวทำละลายจำนวนหนึ่ง
เรียกว่า **สภาพละลายได้ของสาร (solubility)**

บทเรียนครั้งต่อไป

ปัจจัยที่มีผลต่อสภาพ
ละลายได้ของสาร (1)

สิ่งที่ต้องเตรียม

1. ใบกิจกรรมที่ 1 ละลายได้เท่าใด
2. ใบงานที่1 ละลายได้เท่าใด

(สามารถดาวน์โหลดได้ที่
www.dltv.ac.th)

